

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับการบริหารองค์กรทางธุรกิจ

จัดทำโดย นางพรทิพา ชินเวชกิจวานิชย์
รหัส ๖๒๐๗๒๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยกับการบริหารองค์กรทางธุรกิจ

ชื่อผู้เขียน นางพรทิพา ชินเวชกิจวานิชย์^๑

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบบการปกครองโดยประชาชน ซึ่งในประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๒ บัญญัติไว้ หลักประชาธิปไตยมีผลต่อการบริหารองค์กรทางธุรกิจอย่างยิ่งเนื่องจากมีข้อดีที่เด่นชัดในเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ไม่ว่ายากดีมีจน มีเสรีภาพในการกระทำใด ๆ ได้หากเสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เมื่อนำมาใช้ในการบริหารองค์กรทางธุรกิจย่อมทำให้องค์กรมีความเจริญมั่นคง การมีส่วนร่วมในองค์กรของพนักงานในองค์กรนั้น ๆ ทำให้พนักงานมีความพร้อมเพรียงในการพัฒนาองค์กร ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างผลงาน และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของการตลาดที่เปลี่ยนแปลงตามภาวะการณ์ในทางเศรษฐกิจได้ แนวทางประชาธิปไตยยังมีผลทำให้พนักงานในองค์กรทางธุรกิจมีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เป็นการสื่อสารแบบสองทางกับผู้บริหาร การเปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และตัดสินใจร่วมกับผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้ตามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่อง “ประชาธิปไตย” ไว้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๑ ความตอนหนึ่งว่า “...คำว่าพอสมควรนั้นเป็นหัวใจของประชาธิปไตย เพราะว่าการเลือกตั้งก็ตาม หรือ การถกเถียงอะไรทุกอย่างก็ตาม ต้องได้ผลพอสมควรทั้งนั้น เพราะทุกคนมีผลประโยชน์ มีความต้องการแตกต่างกัน และก็มีเสรีภาพ ความแตกต่างนั้นอาจทำให้เบียดเบียนกันได้ ก็ต้องมีผลพอสมควร จึงจะมีความเรียบร้อย มีความเยียบสงบ แต่ถ้าแต่ละคนเห็นแก่ตัว มีแต่จะเอาผลเต็มที่สำหรับตัว เชื่อว่าอีกคนหนึ่งเขาก็เดือดร้อน ประชาธิปไตย หรือความเป็นอยู่ของสังคมของชาติ อยู่ที่แต่ละคนมีความสุขพอสมควร จะได้ไม่เบียดเบียนกันอย่างเปิดเผย...” ย่อมส่งผลให้องค์กรทางธุรกิจที่นำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในองค์กรนั้น เจริญรุ่งเรือง วัฒนา สถาพร ได้

คำสำคัญ

หลักประชาธิปไตย การบริหารองค์กรทางธุรกิจ

¹ กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท กัลป์ เอ็นเนอร์จี้ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน)

๑. ความสำคัญของประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศในหมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๒ บัญญัติว่า

“ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ดังนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย” ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญยิ่งดังจะเห็นได้จากกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศยังได้บัญญัติไว้เป็นมาตราที่ ๒ แห่งรัฐธรรมนูญ คำว่า “ประชาธิปไตย” ยังมีความสำคัญต่อภาพลักษณ์ของประเทศเป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากในโลกปัจจุบัน แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่นในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น อดีตสหภาพโซเวียต และจีน ทว่าการกล่าวอ้างดังกล่าวนั้นเป็นประชาธิปไตยในอีกแง่หนึ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมือง ยังคงตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจ

๒. ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นเป็นคำสนธิ^๒ ระหว่างคำว่า ประชา และ อธิปไตย ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายตามตัวอักษร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ประชา มีความหมายว่า หมู่คน เช่น ปวงประชา (ส. ประชา; ป. ปชา)

๒.๑.๒ อธิปไตย มีความหมายว่า อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตน

๒.๑.๓ ประชาธิปไตย มีความหมายว่า ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

ประชาธิปไตย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า Democratia อันประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ Demos กับ kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน

^๒ การประสมคำของภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งเป็นคำสมาสชนิดหนึ่ง แต่เป็นคำสมาสที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปศัพท์โดยเดิมเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเท่านั้น ศัพท์ประกอบไว้หน้าศัพท์หลักไว้หลัง แปลจากหลังไปหน้า โดยวิธีการสระสนธิ (นำคำบาลีสันสกฤตมาสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วย สระ) ตัดสระท้ายคำหน้า ใช้สระหน้าคำหลังโดยสระหน้าของคำหลังเป็น อะ ให้เปลี่ยนเป็น อา ประชา+อธิปไตย จึงเป็น ประชาธิปไตย

และ Kratein หมายถึง การปกครอง ดังนี้ ประชาธิปไตย (Demoskratia) จึงหมายถึง ประชาชนปกครอง หรือการปกครองโดยประชาชน^๓

๒.๒ ความหมายที่เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ

นักปรัชญาการเมืองหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคของมนุษย์ เชื่อว่าสมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใด ๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าว ก็คือระบอบประชาธิปไตย

๒.๒.๑ สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ของความยุติธรรม คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการในโลกนับแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ สืบเนื่องมาจากการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติและมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเป็น “ผู้มีอำนาจให้สิทธิ” กับผู้ที่อยู่ใต้ปกครองซึ่งเป็น “ผู้ควรได้รับสิทธิ”^๔ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิประเภทหนึ่งอันเป็นสิทธิประจำตัวไม่อาจที่จะโอนให้แก่กันได้และไม่อาจถูกทำลายล้างโดยอำนาจใด ๆ ความคิดในทางปรัชญาดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการมาสู่หลักกฎหมายโดยประเทศต่าง ๆ ได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลไว้ให้เป็นที่ยืนยัน อีกทั้งยังได้มีการหาวิธีคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ให้มีผลดียิ่งขึ้น โดยนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศคือองค์การสหประชาชาติเข้ามาร่วมในการคุ้มครองสิทธิ จนนำมาสู่การประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งได้มีการรับรองสิทธิของจำเลยไว้หลายประการอาทิเช่น สิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่เป็นอิสระและเที่ยงธรรม (ข้อ ๑๐) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย (ข้อ ๑๑(๑)) สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษหนักกว่าบทกฎหมายที่ใช้ อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดอาญานั้น (ข้อ ๑๑ (๒)) ในปัจจุบันได้มีการพยายามนำสิทธิมนุษยชน ที่ได้มีการรับรองมาปฏิบัติให้เกิดผล อย่างจริงจัง โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้การคุ้มครองแก้ไข เยียวยาในกรณีที่บุคคลถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยวิธีการต่าง ๆ แนวความคิดสิทธิมนุษยชนมีที่มาจากแนวคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตก ในเรื่องกฎหมายตามธรรมชาติ (Natural Law) ที่เป็นกฎหมายที่ใช้ได้ไม่จำกัดเวลา ใช้ได้ทุกแห่งและอยู่นอกกฎหมายของรัฐ มุ่งเน้นให้ถึงหลักแห่งความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความถูกต้อง และมีที่มาจากแนวความคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตก ในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Right) ที่ว่า มนุษย์ชาติมา

³ สุนทร ยอมศิริ, ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), หน้า 10.

⁴ กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2538), หน้า 12.

เท่าเทียมกันและพระเจ้าสร้างมนุษย์ให้ได้สิทธิบางอย่าง ซึ่ง ไม่อาจโอนแก่กันและไม่มีใครล่วงละเมิดได้ เช่น สิทธิในเสรีภาพ สิทธิที่จะหาความสุข รัฐต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ของฝรั่งเศสเป็นอีกหนึ่งของการวิวัฒนาการที่เป็นรูปธรรมของแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น มีเนื้อหาอยู่ ๑๗ ข้อ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ สามารถแบ่งได้เป็น ๔ เรื่อง ที่สำคัญอันได้แก่ เรื่องเสรีภาพ เรื่องสังคมการเมือง เรื่องกฎหมายและเรื่องความเสมอภาค อันได้แก่ความเสมอภาคในฐานะที่มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความเสมอภาคในทางกฎหมาย ความเสมอภาคในทางโอกาส และความเสมอภาคในสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน^๕

องค์การสหประชาชาติ ได้มีการกล่าวเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในคำปรารภกฎบัตรสหประชาชาติและในข้ออื่น ๆ อีก แสดงว่าภาคีสมาชิกเห็นพ้องกันว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อมาสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ ซึ่งในเวลาต่อมาประเทศไทยได้ให้สัตยาบันปฏิญญาดังกล่าวแล้ว แสดงว่าประเทศไทยยอมรับที่จะปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผล อย่างจริงจัง และเพื่อเป็นมาตรฐานกลางให้ประเทศสมาชิกถือปฏิบัติ นอกจากนี้ สหประชาชาติยังได้ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการดังกล่าว โดยการจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อนำสิทธิมนุษยชนมาดำเนินการให้มีผลและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก เช่น การทำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) เป็นต้น

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติถึงเรื่อง ต่าง ๆ ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยกร่างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาหลายประการเนื่องจากสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ของความยุติธรรม^๖ กล่าวเฉพาะเช่นใน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑ “มนุษย์ชาติทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ”

⁵ วีระ โลจายะ, *กฎหมายมหาชน* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532), หน้า 466.

⁶ กุศล พลวัน, *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2538), หน้า 32.

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒ “(๑) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิตใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สินกำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ (๒) อนึ่งจะไม่มี ความแตกต่างใด ๆ ตามมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยใด ๆ ทั้งสิ้น”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๓ “ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๖ “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายทุกหนทุกแห่ง”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๗ “ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา และการยุ้งให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๘ “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญอันเป็นผลจริงจังจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๙ “บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๐ “ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ และเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการกระทำผิดอาญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๑ “(๑) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี”

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในปัจจุบันนี้มีการตื่นตัวเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา อันประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ อีกทั้งสื่อมวลชนเองซึ่งกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน เพื่อที่จะลดอาชญากรรมและใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้

๒.๒.๒.๑ สิทธิ (Rights) หมายความว่า ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้^๗ หมายความว่า ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔/๒๔๘๗ ได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาว่า “พูดถึงสิทธิหากจะกล่าวโดยย่อและรวบรัดแล้ว ก็ได้แก่ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ ก็ต้องแล้วแต่ว่า บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ ประโยชน์นั้นก็เป็ สิทธิ กล่าวคือได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย” สิทธิ จึงหมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้การรับรองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจจะเป็นคนหนึ่งหรือหลายคนต้องกระทำการบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของสิทธินั้น

๒.๒.๒.๒ เสรีภาพ (Liberty) นั้นหมายความว่าภาวะของบุคคลที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น หรือเป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางบุคคลย่อมมีเสรีภาพอยู่ ตราบเท่าที่ไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ต้องการทำ หรือตราบเท่าไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ไม่ให้กระทำในสิ่งที่ต้องการจะทำ คืออำนาจของบุคคลในการกำหนดกับตนเอง (Self-Determination) เป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเองและเป็นอำนาจที่บุคคลใช้เลือกวิถีชีวิตของตน เป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งเกื้อกูลที่ทำให้มนุษย์สามารถใช้ปัญญาและเหตุผลอย่างเต็มที่มีความหมายว่า บุคคลสามารถปฏิบัติกรต่าง ๆ ได้ โดยปราศจากการขัดขวาง ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองเสรีภาพ อาทิ เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การรวมกลุ่ม การร้องเรียน เสรีภาพที่จะไม่ถูกยึดทรัพย์สินหรือถูกจับกุม โดยไม่มีเหตุผลที่สมควร เสรีภาพในการที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยคณะลูกขุน และความผิดอย่างเดียวกันจะถูกพิพากษา ๒ ครั้ง ไม่ได้ ทำให้ ประโยชน์ได้รับหลักประกันว่า จะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการ ยุติธรรมของชาติ ประชาชนมีเสรีภาพที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคืออย่างรวดเร็ว เปิดเผย และยุติธรรม ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับคำบอกกล่าวเรื่องข้อหา จำเลยจะต้องมีทนายความแก่ต่าง เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นเกิดจากในอดีตที่ผู้อยู่ใต้ปกครองได้อ้าง “สิทธิธรรมชาติ” อันเป็น แนวความคิดซึ่งนักปราชญ์กรีกโบราณได้เสนอไว้ต่อสังคมโดยมีสาระสำคัญอันได้แก่ การที่มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนตายอันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิเสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครที่จะล่วงละเมิดได้ซึ่งหากมีการล่วงละเมิดก็จะกระทบต่อสภาพความเป็นมนุษย์ได้ ผู้มีอำนาจปกครองจำต้องงดเว้นการปฏิบัติที่เป็นการลบหลู่ความเชื่อดังกล่าวของประชาชนและมีหน้าที่ต้องเคารพในแนวคิดดังกล่าวด้วยอันเป็นส่วนหนึ่งของหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีหลักการที่สำคัญ

^๗ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, **หลักกฎหมายมหาชน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า 330.

ประการหนึ่งคือ หลักการถ่วงดุลและคานซึ่งกันและกัน (Checks and Balances) คือองค์การสำคัญของบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จะถูกควบคุมตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจจากองค์กรของรัฐอื่น ๆ^๘

แนวความคิดที่ว่าด้วย “สิทธิธรรมชาติ” จึงกลายเป็นเครื่องมือที่จำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครอง และเป็นแนวความคิดที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองหรืออำนาจรัฐนั่นเอง แนวความคิดทางอารยธรรมตะวันตกในเรื่องสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นแนวความคิดที่ว่ารัฐมีอำนาจจำกัดในการปกครองประชาชนเนื่องจากประชาชนมีสิทธิธรรมชาติอันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิเสรีภาพในร่างกาย สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินและความเสมอภาค ซึ่งต่อมาได้มีการขยายความหมายครอบคลุมไปถึงสิทธิเสรีภาพบริวารต่าง ๆ อาทิเช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันไม่ให้ถูกจับกุมคุมขังตามอำเภอใจ สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิธรรมชาติหรือที่เรียกว่า “สิทธิพลเมือง” ในปัจจุบันและสิทธิเสรีภาพบริวารต่าง ๆ ข้างต้นอันมีที่มาจากสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นแนวความคิดที่อยู่ใต้อำนาจปกครองยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนเองเนื่องจากมนุษย์ชาติเกิดมาเท่าเทียมกันและพระเจ้าสร้างมนุษย์ให้ได้สิทธิบางอย่าง ซึ่ง ไม่อาจโอนแก่กันและไม่มีใครล่วงละเมิดได้ รัฐต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่^๙

การจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองเริ่มมีลักษณะเป็นรูปธรรมตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมาโดยปรากฏมีกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศอังกฤษ คำประกาศอิสรภาพของประชาชนชาวอเมริกาและปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของมนุษย์และพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส เอกสารที่ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก คือ แมคนาคาร์ตา ซึ่งเป็นเอกสารที่พระเจ้าจอห์นแห่งอังกฤษถูกบีบบังคับจากเหล่าขุนนางให้พระราชทานเสรีภาพแก่ราษฎรชาวอังกฤษ ซึ่งในยุคหลังถือว่าแมคนาคาร์ตาเป็นการยอมพระองค์ของพระมหากษัตริย์ต่อกฎหมายคือยอมอยู่ภายใต้กฎหมายนั่นเอง เอกสารนี้ออกเมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๗ จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนราชบัลลังก์ก็มีการยืนยันโดยพระมหากษัตริย์ที่ครองราชสมบัติโดยตลอดมาจน ค.ศ. ๑๓๕๔ ในรัชสมัยของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ คำว่า “Due Process of Law” จึงปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงทางด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกฉบับหนึ่งได้แก่ The Declaration of Independence แห่งสหรัฐอเมริกาซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “เราถือความจริงซึ่งประจักษ์โดยตัวเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน พระผู้เป็นพระเจ้าได้ทรงประทานสิทธิติดตัวบางประการอันไม่อาจพรากจากมนุษย์ไปได้ สิทธิเหล่านั้นคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิดังกล่าวนี้ มนุษย์จึงได้จัดตั้งรัฐบาลที่ได้รับอำนาจอันชอบธรรมโดยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลเปลี่ยนการปกครองไปในทางที่ทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าว ก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยนหรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียได้และก่อตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ให้ทำตามหลักการเช่นว่านั้นและ ให้มีอำนาจที่จะบันดลความปลอดภัยและความผาสุกให้ได้มากที่สุด.” เหตุแห่งการประกาศเอกสารฉบับนี้

^๘ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, **ระบอบประชาธิปไตย** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518), หน้า 14.

^๙ กุลพล พลวัน, **พัฒนาการสิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2538), หน้า 51.

เนื่องจากบรรดามลรัฐอาณานิคมต้องการเป็นเอกราชไม่ยอมขึ้นกับประเทศอังกฤษจนมีการทำสงครามกับประเทศอังกฤษ กระทั่งมลรัฐอาณานิคม ๑๓ มลรัฐของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศอิสรภาพเป็นทางการเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ซึ่งมีข้อความที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ของฝรั่งเศสก็จัดว่าเป็นอีกหนึ่งของการวิวัฒนาการที่เป็นรูปธรรมของแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้นมีเนื้อหาอยู่ ๑๗ ข้อซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๔ เรื่องที่สำคัญอันได้แก่ เรื่องเสรีภาพ เรื่องสังคมการเมือง เรื่องกฎหมายและเรื่องความเสมอภาค คือ ความเสมอภาคในฐานะที่มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความเสมอภาคในทางกฎหมาย ความเสมอภาคในทางโอกาส และความเสมอภาคในสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน เนื้อหาในเรื่องของเสรีภาพนั้นปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ได้กล่าวเน้นย้ำว่ามนุษย์เกิดมามีอิสรเสรี สิทธิในเสรีภาพเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ตั้งเดิมก่อน “รัฐ” หรือก่อน “อำนาจในการปกครองบังคับบัญชา” เนื้อหาในเรื่องสังคมการเมืองได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองอันได้แก่ การดำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิของมนุษย์อันมีอยู่โดยธรรมชาติและไม่อาจโอนได้ ในปัจจุบันนี้อาจถือได้ว่า ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้นเป็นแม่บทของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเนื่องจากเป็นเอกสารที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีชื่อเสียง และได้มีการกล่าวอ้างหลักการในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ดังกล่าวอยู่เสมอ ในเรื่องของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งมีแนวความคิดดังต่อไปนี้ ทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) สังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ต้องมีรัฐ เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องคนในสังคม โดยคนในสังคมต่างก็ได้ยินยอมทำสัญญาสละเสรีภาพเพื่อให้ได้พบกับความสงบดังนั้นคนในสังคมจึงต้องยอมรับและเคารพรัฐ จำกัดทั้งด้านกฎหมายและจากด้านศีลธรรม^{๑๐} ดังนั้นหากพิจารณาถึงแนวความคิดของโทมัส ฮอบส์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปในแนวทางเดียวกับระบบที่ถือหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Crime Control) ที่ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐเข้าควบคุมดูแลเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคมและในเรื่องของพยานหลักฐานนั้นก็ถือทฤษฎีที่ว่าสำคัญที่ตัวพยานหลักฐานที่สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้เป็นสิ่งสำคัญ ไม่คำนึงว่าตัวพยานหรือพยานวัตถุนั้นจะได้มาอย่างไร เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นก็อาจฟ้องผู้กระทำละเมิดได้อยู่แล้วซึ่งเป็นการถือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะหน่วยงาน ตำรวจและอัยการ ในที่นี้กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้ จึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและหยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม ทฤษฎีของจอห์น ล็อก (John Locke) จอห์น ล็อก ได้เขียนผลงานหนังสือแนวเสรีนิยมไว้หลายเรื่องด้วยกัน มีแนวความคิดว่ามนุษย์และสังคมนั้นแยกออกจากกันไม่ได้ สังคมจึงมีวัตถุประสงค์อยู่ที่ความผาสุกของมนุษย์ในสังคม ก่อนที่มนุษย์จะมารวมอยู่ด้วยกันเป็นสังคมนั้น มนุษย์มีสภาพโดยธรรมชาติที่สงบ จิตใจงดงาม มีความเท่าเทียมกัน

¹⁰ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, *หลักกฎหมายมหาชน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า 161.

และมีเสรีภาพเต็มที่ แต่เพราะตามธรรมชาตินั้นมีการละเมิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและไม่มีสภาพบังคับอันเนื่องมาจากเสรีภาพของมนุษย์แต่ละคนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงความไม่มั่นคงปลอดภัยนี้ โดยได้ทำสัญญาสังคมขึ้นมาและมนุษย์ทุกคนยอมสละสิทธิตามธรรมชาติของตนเพื่อให้สามารถจะบังคับกันได้เมื่อมีการละเมิดสิทธิ และมนุษย์ได้โอนสิทธิในการบังคับนี้ให้กับสังคม สัญญาประชาคมจึงเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดของตน คงสละเพียงเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน ดังนั้นอำนาจของสังคมจึงมีไม่มากกว่าขอบเขตเพื่อความผาสุกร่วมกันเท่านั้นเสมือนกับรัฐต้องคำนึงถึงหลักหลักการธรรมาภิบาล หรือ ธรรมรัฐ หรือ กลไกประชารัฐที่ดีอันถือเป็นหลักว่าหลักการบริหารรัฐกิจที่ดีจะส่งผลให้สังคมปรับปรุง^{๑๑} ดังนั้นหากพิจารณาถึงแนวความคิดของโรมัส ฮอบส์ เทียบกับแนวความคิดของ จอห์น ล็อค จะเห็นได้ว่าต่างกันเนื่องจากแนวความคิดของ จอห์น ล็อค มนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดของตน คงสละเพียงเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน อำนาจของสังคมจึงมีไม่มากกว่าขอบเขตเพื่อความผาสุกร่วมกันเท่านั้นเช่นนี้อาจถือได้ว่าแนวความคิดของ จอห์น ล็อค สอดคล้องกับระบบที่ถือหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process of Law) ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้จึงจะสามารถที่จะทำได้และในเรื่องของพยานหลักฐานนั้นก็ต้องถือทฤษฎีที่ว่าไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นเลย เพราะเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เจ้าพนักงานทำผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจำเลยอย่างเต็มที่ ปัจจุบันในระบบการดำเนินคดีอาญา (The Criminal Procell) มักอยู่ภายใต้อิทธิพลแนวความคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) ที่ขัดแย้งกันอยู่ ๒ ทฤษฎี ด้วยกันคือทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะหน่วยงานตำรวจและอัยการ ในที่นี้กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้ จึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและหยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา ที่ต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้จะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม แนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกันเช่นนี้ ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงการบริหารภายใต้ระบบงานยุติธรรมหลาย ๆ ประเทศกำลังประสบอยู่เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดและทฤษฎีเรื่องการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริง (Examination Doctrine)^{๑๒} สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดโครงสร้างส่วนราชการในกระบวนการยุติธรรม สภาพปัญหาของสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนได้เท่าที่ควร เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างล่าช้า แต่ละหน่วยงานหรือแต่ละองค์กรจะพัฒนาระบบต่าง ๆ ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงการประสานงาน

¹¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542), หน้า 17-18.

¹² สุรินทร์ สฤกษ์พงศ์, “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ใน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-5 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534), หน้า 5.

กับระบบขององค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเดียวกัน ปัญหาส่วนที่เกิดจากการขาดการประสานงานที่ดีนี้เอง จึงได้กำหนดแนวทางการแก้ไขโดยให้มีการปรับปรุงการประสานงานในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมขึ้น การลงโทษได้เปลี่ยนจากทฤษฎีแก้แค้นมาเป็น “การป้องกัน” กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่า สังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดาบกับการกระทำเช่นนั้นและเพื่อแสดงให้เห็นว่าหากมีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นอีกก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกันและ “การป้องกันพิเศษ” กล่าวคือการลงโทษต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิดเพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีกและเพื่อให้เขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ด้วย การขาดเอกภาพในการบริหาร กล่าวคือ แม้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะมีหลายหน่วยงาน และแม้ความรับผิดชอบอาจจะแตกต่างกัน แต่ทุกหน่วยงานต่างมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน คือ การอำนวยความยุติธรรม ขาดความเข้าใจถึงเป้าหมายที่จะต้องร่วมมือร่วมใจในการทำงานและขาดทัศนคติในการทำงานร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างทำงานของตนไป อันมีลักษณะเป็นการทำงานในอาณาจักรของตนเอง “ขาดการประสานงาน” ซึ่งส่งผลให้งานมีความซ้ำซ้อนสูงและขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการบริหารงานที่ได้ได้ประโยชน์สูงสุดในเชิงงบประมาณอีกด้วย การขาดเอกภาพในการทำงานนี้ เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลถึงการขาดประสิทธิภาพของกระบวนการ และทำให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมเสียใหม่ ทฤษฎีวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย เป็นทฤษฎีที่ถือหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process of law) ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้จึงจะสามารถที่จะทำได้ Due Process of law หรือ วิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมายนั้นมีที่มาจากรัฐธรรมนูญของเขตปกครองตนเอง ตัวอย่างเช่นตามมาตรา ๕^{๑๓} “วิถีทางที่ถูกต้องจะต้องไม่ตัดสิทธิแห่งบุคคลซึ่งชีวิต, อิสราภาพหรือทรัพย์สินของเขาโดยปราศจากวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย” คำว่า Due Process ในความหมายโดยทั่วไปหรือรวม ๆ แล้วหมายถึง การใช้อำนาจของรัฐบาลภายใต้หลักกฎหมายเพื่อให้เป็นคุณต่อสิทธิและผลประโยชน์ของเอกชนหรือประชาชน ตามกลไกของกฎหมายที่มีอยู่อย่างยุติธรรมและเสมอภาค ส่วน Procedural Due Process นั้นจะให้ความหมายรวมไปถึงพันธกรณีของรัฐที่จะต้องมีความยุติธรรมในระเบียบขั้นตอน มีขั้นตอนการแจ้งหรือบอกให้ทราบอย่างเหมาะสมยุติธรรม (Fair Notice) แก่ประชาชน หากเขาจะต้องถูกตรวจค้น หรือก่อนจะได้รับการพิจารณา เพื่อขอกล่าวหาใด ๆ หรือจะต้องถูกพิจารณา ถูกยึด หรือถูกเวนคืนทรัพย์สินสิ่งใด ๆ หรือเพื่อเป็นการจำกัดการใช้สิทธิในชีวิต อิสราภาพ หรือทรัพย์สินใด ๆ ของเขา อนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาประชาชนมีวิถีทางที่ถูกต้องแห่งสิทธิเหล่านี้ เช่นมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยที่เหมาะสมยุติธรรม (Fair Compensation) จากหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งหากรัฐมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจเวนคืนทรัพย์สิน (Eminent Domain) ต่อสังหาริมทรัพย์ของเอกชน สิทธิแห่งวิถีทางที่ถูกต้องให้ผลกว้างไกล ไปถึงสิทธิส่วนบุคคลทุกแง่มุมของชีวิต เช่น การแต่งงาน เสรีภาพในการเดินทาง สิทธิเฉพาะส่วนตัว (Rights of Privacy) หรือหลักสิทธิมูลฐาน (Fundamental Rights) เป็นต้น บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตในร่างกาย ในทรัพย์สิน และเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิเหล่านี้เป็นหลักการใหญ่ของกฎหมายและของการมีสภาพเป็น

¹³ เสริมศักดิ์ วงศ์กระจำจาง, พจนานุกรมคำศัพท์กฎหมายและการใช้คำ: อังกฤษ-ไทย (กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชีย, 2545), หน้า 95.

มนุษยชน^{๑๔} ประเทศเสรีประชาธิปไตยในปัจจุบันต่างให้ความสำคัญ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนในประเทศของตน โดยให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนเป็นหลัก ส่วนการจำกัด สิทธิและเสรีภาพเป็นข้อยกเว้นซึ่งเท่ากับเป็นทฤษฎีที่ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ จำเลยในคดีอาญาอาจกล่าวได้ว่าเป็น “กฎหมายของจำเลย” ซึ่งตรงข้ามกับระบบกฎหมาย ที่ให้ความสำคัญแก่ความจำเป็นของการป้องกันและให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์ของสังคม ในการจับกุมและพิพากษาลงโทษอาชญากรรมเป็นลำดับแรก

รัฐมักจะใช้ทฤษฎีการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Crime Control) เพื่อ จำกัดสิทธิทางประชาธิปไตยของประชาชนเพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมซึ่งไม่สนใจใน เรื่องของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยมุ่งแต่ที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่ง ตรงข้ามกับแนวความคิดของจอห์น ล็อคที่ถือหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน (Due Process of Law) ที่ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ จึงจะสามารถที่จะ ทำได้ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้าน ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะหน่วยงาน ตำรวจและอัยการ ในที่นี้กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในรูปแบบนี้ จึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและ หยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม^{๑๕}

๓. องค์กรทางธุรกิจ

องค์กรทางธุรกิจ หมายถึง องค์กรที่ทำกิจกรรมทางธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป มีกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคและเพื่อหวัง ผลกำไร ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของกิจการเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด บริษัทมหาชน จำกัด สหกรณ์ บริษัทข้ามชาติ รัฐวิสาหกิจ กิจการแฟรนไชส์

ในปัจจุบันองค์กรทางธุรกิจที่มีขนาดใหญ่มักจะเป็นนิติบุคคลซึ่งแตกต่างจากสมัยโบราณซึ่งมี ประชากรจำนวนไม่มาก และมีกิจกรรมหลักคือการหาเลี้ยงชีพเฉพาะส่วนตัวหรือภายในครอบครัว เท่านั้น และหาได้จากสภาพของธรรมชาติแท้ ๆ แม้แต่เครื่องนุ่งห่มหลับนอน ตลอดจนยารักษาโรค มนุษย์ก็อาศัยธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวทั้งสิ้น^{๑๖} แม้ในเวลาต่อมามนุษย์ในสมัยโบราณจะได้มีการรวมตัวกัน ขึ้นมาบ้าง แต่ความต้องการในสิ่งต่าง ๆ ยังคงมีน้อยเนื่องจากยังไม่สามารถกระทำการใด ๆ ตามที่ตน ประสงค์ได้ ความจำเป็นในการครองชีพในขณะนั้นยังอยู่ในขั้นเท่าเทียมกันเพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่มี การดิ้นรนที่จะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกนั้นแทบจะไม่เกิดขึ้น เพราะมนุษย์

¹⁴ ภราดร ภคพัฒน์, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 32.

¹⁵ นราธิป แยมศรี, สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษาเฉพาะกรณี อำนาจฟ้องคดีอาญาของประชาชนในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 5.

¹⁶ ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา, นิติบุคคล (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน พ.ศ.2545), หน้า 131.

ในสมัยโบราณนั้นยังไม่รู้ว่าตนจะไปหาได้จากที่ไหน ต่อมาเมื่อมนุษย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นจวบจนปัจจุบันนี้ มนุษย์ก็เริ่มมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายทรัพย์สินกัน และการพึ่งพาอาศัยกันก็มีใช้พึ่งพากันเฉพาะในหมู่สังคมใดสังคมหนึ่งโดยตรงเท่านั้น การพึ่งพาอาศัยกันดังกล่าวยังขยายวงกว้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องไปสู่สังคมอื่นและกลายเป็นความสัมพันธ์ทั่วโลก ด้วยเหตุที่ การคมนาคมเจริญรวดเร็วและมีความก้าวหน้า การติดต่อสื่อสารระหว่างกันในโลกก็ใช้เวลาเพียงไม่นาน จึงเป็นเหตุให้มนุษย์มีความเกี่ยวพันระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น และมนุษย์ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อติดต่อสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนและค้าขาย หรือการทำกิจการอื่นใดระหว่างกัน ซึ่งการรวมกลุ่มกันดังกล่าวนี้เรียกว่า “คณะบุคคล” มีวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างบุคคลหลาย ๆ คน เพื่อที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ดีและรวดเร็ว เมื่อต่อมา การประกอบกิจการงานของคณะบุคคลมีความเจริญก้าวหน้ากว้างขวางขึ้น จึงมีการเกิดขึ้นของ คณะบุคคลอย่างมากมาย ซึ่งในขณะเดียวกันแนวความคิดในการพัฒนาหลักกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ก็เริ่มก้าวหน้าขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้มีหลักกฎหมายที่ใช้ ทันต่อการพัฒนาทางด้านสังคม ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดที่จะให้คณะบุคคลนี้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเท่ากับเป็นบุคคลเพียงคนเดียว และหาแกนกลางที่จะเป็นการแสดงออกในการกระทำของกลุ่มคนหรือคณะบุคคลนั้น ๆ^{๑๗} การที่จะทำให้เกิดคณะบุคคลในลักษณะดังกล่าวขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยกฎหมายที่สมมติคณะบุคคลดังกล่าว ขึ้นโดยอาศัยหลักแห่งความว่างเปล่า แล้วกำหนดตัวตนขึ้นมาในความว่างเปล่านั้น และโดยอาศัย กิจการที่ประกอบขึ้นนั้นเป็นอันหนึ่งหรือเสมือนคน ๆ หนึ่ง คนอื่น ๆ ก็เพียงแต่ช่วยกันสร้างสรรค์หรือ สร้างแนวความคิดขึ้นเท่านั้น กิจการอันเดียวนั้นจึงเป็นเหมือนสิ่งที่คน ๆ เดียวทำขึ้นโดยสมมติ ดังนั้น จึงเรียกกันให้เป็นบุคคลโดยสมมติ ทั้งนี้ การสมมติให้กิจการนั้นเป็นเพียงบุคคลคนเดียวก็เพื่อจะได้ ดำเนินงานต่าง ๆ ไปได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว กิจการต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นนั้น เช่น การทำนิติกรรมสัญญา การติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยน หรือประกอบกิจการอื่น ๆ เป็นต้น และบุคคลที่รวมกัน ตั้งขึ้นได้นี้จะต้องตั้งขึ้น โดยมีหลักกฎหมายรับรองจึงจะสามารถทำนิติกรรมได้ จึงตั้งชื่อบุคคลที่ สมมติขึ้นเป็นกิจการดังกล่าวว่า “นิติบุคคล” หรือ “Juristic person” เพื่อให้เป็นอย่างเดียวกับ บุคคลธรรมดา และคำว่า “นิติบุคคล” ก็เพิ่งมีการประกาศใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑^{๑๘} นิติบุคคลจึงเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกฎหมายรับรองและบังคับบัญชาให้^{๑๙} นิติบุคคลไม่ อาจเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติเหมือนกับบุคคลธรรมดา แต่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของมนุษย์โดย อาศัย หลักกฎหมายเป็นพื้นฐาน เพราะกฎหมายจะสมมติให้อะไรเป็นอะไรก็ได้ ตามแต่ตัวอักษร จะได้กำหนดไว้

¹⁷ รชฎ เจริญน้ำ, **หลักกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคล สมาคม มูลนิธิ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2557), หน้า 11.

¹⁸ ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา, **นิติบุคคล** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน พ.ศ.2545), หน้า 174.

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 “นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

๔. หลักประชาธิปไตยกับการบริหารองค์กรทางธุรกิจ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่อง “ประชาธิปไตย” ไว้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๑^{๒๐} ดังนี้

“...คำว่าพอสมควรนั้นเป็นหัวใจของประชาธิปไตย เพราะว่าการเลือกตั้งก็ตาม หรือ การถกเถียงอะไรทุกสิ่งทุกอย่างก็ตาม ต้องได้ผลพอสมควรทั้งนั้น เพราะทุกคนมีผลประโยชน์ มีความต้องการแตกต่างกัน และก็มีเสรีภาพ ความต่างต่างนั้นอาจทำให้เบียดเบียนกันได้ ก็ต้องมีผลพอสมควร จึงจะมีความเรียบร้อย มีความเยียบสงบ แต่ถ้าแต่ละคนเห็นแก่ตัว มีแต่จะเอาผลเต็มที่สำหรับตัว เชื่อว่าอีกคนหนึ่งเขาก็เดือดร้อน ประชาธิปไตย หรือความเป็นอยู่ของสังคมของชาติ อยู่ที่แต่ละคนมีความสุขพอสมควร จะได้ไม่เบียดเบียนกันอย่างเปิดเผย...”

การใช้หลักประชาธิปไตยในการบริหารองค์กรทางธุรกิจจึงควรที่จะยึดถือแนวทางตามพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรที่ได้พระราชทานไว้ อันสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ การแสดงออกตามหลักการประชาธิปไตยเป็นผลดีต่อองค์กรทางธุรกิจทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้า ในโลกยุคดิจิทัลทุกอย่างเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเพราะเทคโนโลยี ซึ่งมีผลทำให้ธุรกิจต้องเร่งปรับตัวกันให้ทันการเปลี่ยนแปลง ต้องเปลี่ยนวิธีการในการผลิต การทำการตลาด การขาย การบริการลูกค้า การบริหารจัดการ การบริหารคนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การแสดงออกตามหลักการประชาธิปไตยก่อให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างผลงานและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทำให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมที่พลิกผันรอบตัวได้ แนวทางประชาธิปไตยทำให้พนักงานในองค์กรทางธุรกิจมีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เป็นการสื่อสารแบบสองทางกับผู้บริหาร การเปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์และตัดสินใจร่วมกับผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง นักบริหารบุคคลต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับปรุงการบริหารบุคคลในทุกภาระงานเพื่อความรวดเร็ว ทัวถึง ลดต้นทุนและถูกต้องแม่นยำ เริ่มจากการวางแผนกำลังคนต้องนำข้อมูล (Data) ต่างๆ มาวิเคราะห์เป็นตัวเลข (Data Analytics) ที่สามารถคาดการณ์ได้ถูกต้องแม่นยำว่าองค์กรควรมีแรงงานกี่คน มีคุณสมบัติอะไรบ้าง จะหาได้จากแหล่งไหน ในราคาเท่าไร องค์กรจึงจะสามารถดำเนินธุรกิจตามวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒ การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นตามข้อ ๔.๑ เป็นไปตามหลักเสรีภาพ สังคมปัจจุบันเรียกร้องหาความเป็นประชาธิปไตย บรรดาผู้นำทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นผู้นำประเทศ ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรต่างเห็นความจำเป็นในการปรับภาพลักษณ์ของตนเองให้เป็นผู้นำที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ถ้าพนักงานในองค์กรไม่กล้าพูดไม่กล้าแสดงออกทั้ง ๆ ที่มีความคิดดี ๆ นวัตกรรมใหม่ ๆ

²⁰ (Online) Available From : <http://www.ispacethailand.org>

ยอมเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้แนวโน้มของผู้นำทั่วโลกก็คงจะเป็นไปในทิศทางที่มีการรับฟังความเห็นมากขึ้น มีการปรึกษาหารือขอความเห็นจากเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชามากขึ้นตามวัฒนธรรมค่านิยมของสมัยและสังคมที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาในสังคมที่มีเสรีภาพมากกว่าและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารต้องยอมรับฟัง และต้องนำเอาความคิดนั้นมาปฏิบัติอย่างเต็มที่โดยไม่รู้สีกว่าเสียหน้า ดร. เจมส์ อาร์. ดีเทิร์ท และ ดร.อีธาน อาร์. เบอริส แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนลและมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐเท็กซัส ณ ออสติน (University of Texas at Austin)^{๒๑} ได้ทำการวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมแบบไหนของผู้ที่ทำให้ลูกน้องไม่กล้าและไม่อยากแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้นำที่มีความปรารถนาจะส่งเสริมให้ลูกน้องกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังแต่ไม่ตระหนักว่าตัวเองมีพฤติกรรมในทางตรงกันข้ามจะได้รู้ตัว และปรับพฤติกรรมของตนเองและนโยบายในการบริหารเสียใหม่ ดังนี้ การที่ผู้นำมีใบหน้าเคร่งเครียด จ้องหน้าลูกน้องเหม็งเวลาพูดไม่ถูกหู ชัดคอลูกน้องเวลาลูกน้องพูดผิด นั่งเอนหลังกับพนักพิงของเก้าอี้ตัวใหญ่ในขณะที่ลูกน้องนั่งห่อตัวอยู่ในเก้าอี้เล็ก ล้วนสื่อให้ลูกน้องรับรู้ว่าคุณมีความรู้สีกว่าตัวเอง “เหนือกว่า” หรือ “ใหญ่กว่า” ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ส่งเสริมให้ลูกน้องกล้าพูดคุยด้วยเลย ในทางตรงกันข้าม งานวิจัยทางจิตวิทยาด้านภาษากาย (Body language) พบว่าหากผู้นำนั่งโน้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย ใบหน้าผ่อนคลาย มองตาผู้พูดแต่ไม่ใช่จ้องจ้อง ผงกศีรษะเป็นการตอบรับพนักงาน เป็นครั้งคราวขณะที่เขาพูด พฤติกรรมเหล่านี้สื่อว่าผู้นำสนใจที่จะฟังในสิ่งที่ลูกน้องพูด อย่า “รอ” ให้ลูกน้องมาคุยด้วย แต่จงออกไปพบลูกน้องแทน ผู้บริหารหลายองค์ประกอบอย่างภาคภูมิใจว่าองค์กรมีนโยบาย “เปิดประตู” ต้อนรับให้ลูกน้องเข้ามาพูดคุยกับผู้บริหารได้เสมอ แต่จากการสำรวจของอาจารย์ทั้งสองพบว่าแม้ในสังคมชาวตะวันตกอย่างในสหรัฐอเมริกาที่ช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับลูกน้องน้อยกว่าสังคมแบบตะวันออก มีลูกน้องฝรั่งจำนวนไม่น้อยที่ไม่กล้าเดินเข้าห้องผู้บริหารเพื่อไปขอพูดคุยแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะพนักงานชั้นผู้น้อยยิ่งไม่กล้าไปคุยกับ CEO^{๒๒} นโยบายให้แสดงความเห็นโดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตนไม่ใช่เรื่องดีเสมอไป (กล่องรับความคิดเห็นจากพนักงาน โดยที่พนักงานสามารถเขียนความเห็นโดยไม่ต้องลงชื่อ) ถือว่าเป็นการป้องกันไม่ให้พนักงานโดนข่มขู่หรือกลั่นแกล้งจากผู้บังคับบัญชาหากแสดงความเห็นในทางลบ แต่ดีเทิร์ทและเบอริสแสดงมุมมองในเรื่องนี้ว่า ถ้าองค์กรและผู้บริหารมีทัศนคติที่เปิดกว้างในการรับฟังความเห็นอย่างแท้จริงจนพนักงานเชื่อและไว้วางใจอย่างสนิทใจ ไม่จำเป็นเลยที่พนักงานจะต้องปิดบังตัวตนของเขาในการแสดงความเห็น หากยังต้องมี “บุคคลนิรนาม” ในการแสดงความเห็นในองค์กร แสดงว่าองค์กรและผู้นำยังไม่สามารถเปิดใจรับฟังความเห็นทั้งบวกและลบได้ การส่งเสริมให้พนักงานกล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนกับผู้นำและเพื่อนร่วมงานคือเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้ผู้นำขององค์กรต้องมีการสื่อสารและประกาศให้เรื่องของการแสดงความเห็นเป็นค่านิยมขององค์กร มี

²¹ รศ.ดร.ศิริยุพา รุ่งเรืองสุข(Online) Available From <http://www.bangkokbiznews.com>

²² ตัวอย่างผู้นำที่ก้าวเดินไปคุยกับลูกน้อง คือ มร. ชิกเว เบรคเก้ อดีต CEO ของบริษัท DTAC ที่ลูกน้องชื่นชมในความเป็นกันเองมาก มร. ชิกเวชอบคุยและตั้งคำถามกับลูกน้อง เป็นการฝึกให้ลูกน้องได้คิดและรู้จักแก้ปัญหา เช่นเดียวกับลูกน้องของคุณวิลาสินี พุทธิการันต์ ผู้บริหารของ AIS ที่ชื่นชมว่าคุณวิลาสินีสนใจมาคลุกคลีร่วมคิด ร่วมทำงานกับลูกน้องเสมอ

การฝึกอบรมผู้บริหารและพนักงานให้ทราบถึงกติกา มารยาทในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นมืออาชีพ ไม่ใช่ยื่นอกยากพูดอะไรก็พูดโดยไม่มีข้อมูลหลักฐาน ต้องใช้ภาษาและกิริยาท่าทางที่สุภาพ การแสดงความคิดเห็น การนำเสนอความคิด การวิพากษ์วิจารณ์เป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนเมื่อทุกคนมีความรู้ความเข้าใจดีพอสมควร ทุกคนก็จะสามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นกันอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นการกลั่นกรองความคิดเห็นที่ไม่มีคุณภาพและมีอคติออกไปได้มาก การกระทบกระทั่งขัดแย้งกันเพราะคำพูดที่ไม่เหมาะสมจะน้อยลงไป การยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจะมีมากขึ้นจนพนักงานรู้สึกปลอดภัยและเชื่อมั่นว่าเขาสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาในองค์กรได้

๔.๓ ต้องเป็นการแสดงออกอย่าง “พอสมควร” อันเป็นหัวใจของประชาธิปไตย การประชุมถกเถียงแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ต้องเป็นไปอย่างพอสมควร ไม่ดันทุรังหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร เพราะทุกคนต่างมีแนวความคิด มีความต้องการที่ต่างกันไป และต่างก็มีเสรีภาพ ความแตกต่างนั้นอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ จึงต้องพอสมควร จึงจะมีความเรียบร้อย มีความสงบ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาผลเต็มสำหรับตัว อันเป็นตามพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรได้พระราชทานไว้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หลักประชาธิปไตยมีผลดีต่อการบริหารองค์กรทางธุรกิจอย่างยิ่งเนื่องจากหลักการประชาธิปไตยมีข้อดีที่เด่นชัดในเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะยากดีมีจน มีเสรีภาพในการกระทำใด ๆ ได้หากเสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เมื่อนำมาใช้ในการบริหารองค์กรทางธุรกิจย่อมทำให้องค์กรมีความเจริญมั่นคง การมีส่วนร่วมในการปกครองของพนักงานในองค์กรนั้น ๆ ทำให้พนักงานมีความพร้อมเพียงในการปฏิบัติตามกฎและระเบียบที่ตนกำหนดขึ้นมา ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างผลงานและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่พลิกผันรอบตัวได้ แนวทางประชาธิปไตยทำให้พนักงานในองค์กรทางธุรกิจมีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เป็นการสื่อสารแบบสองทางกับผู้บริหาร การเปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์และตัดสินใจร่วมกับผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่ง ทว่าหากมีการใช้แนวความคิดทางประชาธิปไตยอย่างสุดโต่งในองค์กรธุรกิจทุกเรื่องย่อมมีความล่าช้าในการตัดสินใจหรือเกิดความขัดแย้งในองค์กรได้ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่าการแสดงออกซึ่งประชาธิปไตยในองค์กรทางธุรกิจต้องเป็นการแสดงออกอย่าง “พอสมควร” อันเป็นหัวใจของประชาธิปไตย การประชุมถกเถียงแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ต้องเป็นไปอย่างพอสมควร ไม่ดันทุรังหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร เพราะทุกคนต่างมีแนวความคิด มีความต้องการที่แตกต่างกัน และต่างก็มีเสรีภาพ ความแตกต่างนั้นอาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ จึงต้องพอสมควร อันเป็นไปตามพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรได้พระราชทานไว้

บรรณานุกรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๓๘)

ธานีธร ภัยวิเชียร, ระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๘)

นราธิป แยมศิริ, สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐: ศึกษาเฉพาะกรณีอำนาจฟ้องคดีอาญาของประชาชนในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒)

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒)

ภราดร ฤคพัฒน์, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑)

ภูริชญา วัฒนรุ่ง, หลักกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕)

ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา, นิติบุคคล (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน พ.ศ.๒๕๔๕)

รชฎ เจริญฉ่ำ, หลักกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคล สมาคม มูลนิธิ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.๒๕๕๗)

วีระ โลจายะ, กฎหมายมหาชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒)

สุนทร ยอมศิริ, ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖)

สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๕ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔)

เสริมศักดิ์ วงศ์กระจ่าง, พจนานุกรมคำศัพท์กฎหมายและการใช้คำ: อังกฤษ-ไทย (กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชีย, ๒๕๔๕)

(Online) Available From <http://www.bangkokbiznews.com>

(Online) Available From : <http://www.ispacethailand.org>